

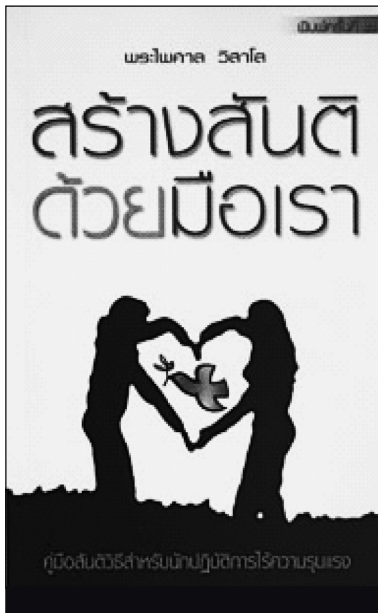
สร้างสันติด้วยมือเรา

ประภัสสร ทองยินดี

ศศ.ม.(พัฒนสังคมศาสตร์), อาจารย์,
สาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

E-mail: chichi115@hotmail.com

พระไพศาล วิสาโล. (2550). สร้างสันติด้วย
มือเรา. นครปฐม: ศูนย์ศึกษาและพัฒนา
สันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล. 222 หน้า.

หากผู้อ่านสนใจที่จะศึกษา
งานเขียนเกี่ยวกับ สันติวิธีและการ
ใช้สันติวิธีแทนความรุนแรงเพื่อที่จะ
จัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นใน
สังคม หนังสือเล่มนี้ คือ หนึ่งในตัว
เลือกที่น่าสนใจเกี่ยวกับงานเขียน
ประเภทนี้ และที่สำคัญคือ ทำymbท
ในแต่ละหัวข้อมีกิจกรรมให้ผู้อ่าน
ได้ร่วมแลกเปลี่ยนแนวความคิด
และทำกิจกรรมร่วมกันในแต่ละบท
อย่างน่าสนใจ ซึ่งจะส่งผลให้มีความรู้
ความเข้าใจและตระหนักเกี่ยวกับ
สันติวิธีได้มากขึ้น ผู้เขียนได้แบ่ง

เนื้อหาออกเป็น 6 บทด้วยกัน ได้แก่

บทที่ 1 *สังคมสันติกับความรุนแรง* ในบทนี้ผู้เขียนนำเสนอให้เห็นถึงสังคมสันติในความคิดของมนุษย์ ได้แก่ สังคมที่ไม่มีการรบทำสงคราม เช่นฆ่ากัน รวมถึงสังคมที่มีความสุขไม่มีความทุกข์ร้อน ผู้คนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่าสิ่งเหล่านี้ตรงกันข้ามอย่างสิ้นเชิงกับสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งและความรุนแรงที่พบเห็นได้ทั่วไปในสังคม เช่น สงครามที่แพร่ระบาดไปทุกมุมโลก การสังหารผู้คนจำนวนมากโดยอาชญากร ในขณะที่เราผลิตอาหารเพื่อส่งออกเป็นจำนวนมาก แต่ก็ยังมีเด็กขาดสารอาหารนับล้านคน (หน้า 23) นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้นำเสนอประเภทของความรุนแรงไว้อย่างน่าสนใจ ได้แก่ ความรุนแรงทางตรง หมายถึง ความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลต่อบุคคล เช่น การชกต่อยกัน ฆ่าฟันกัน เป็นต้น ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง เป็นความรุนแรงที่โครงสร้างทางสังคมได้กระทำต่อบุคคลให้อยู่ในความทุกข์ทั้งทางจิตใจและทางกาย เช่น ระบบเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม ระบบสาธารณสุขที่รวมศูนย์ เป็นต้น รวมถึงผู้เขียนได้ชี้ให้ผู้อ่านเห็นภาพของของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นประจำในสังคมว่า ประกอบไปด้วย ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ ความขัดแย้งทางการเมืองและสังคม รวมถึงลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นยังสามารถจำแนกได้เป็น การเปลี่ยนแปลงโดยใช้ความรุนแรงและไม่ใช้ความรุนแรง และตัวอย่างที่น่าสนใจของสังคมหรือบุคคลของประเทศต่างๆ ผู้เขียนได้นำเสนอไว้อย่างน่าสนใจ เช่น การเลิกทาสในสหรัฐที่มีความแตกต่างกับสังคมไทย เป็นต้น (หน้า 39 - 40) และผู้เขียนได้พยายามตอกย้ำให้ผู้อ่านเห็นถึงผลเสียในการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาว่าเป็นวิธีการที่ไม่ยั่งยืนและไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ มีแต่ทำให้รุนแรงยิ่งขึ้น

บทที่ 2 *สันติวิธีและปฏิบัติการไร้ความรุนแรง* ผู้เขียนพยายามนำเสนอความหมายของสันติวิธีว่า เป็นวิธีแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง หรือตอบโต้ในสถานการณ์หนึ่งๆ โดยผู้เขียนได้ให้ทัศนะเพิ่มเติมอีกว่า การเขียน การพูด

การเจรจา การประชุมแก้ข้อพิพาท กระบวนการทางศาลและกฎหมาย สิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการในสันติวิธีทั้งสิ้น โดยผู้เขียนยังได้นำเสนอไว้อย่าง น่าสนใจ คือ เมื่อเราต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์ความขัดแย้ง มนุษย์จะมีท่าทีต่อสถานการณ์นั้นๆ 2 ลักษณะ คือ หลีกเลียง กับเผชิญหน้า นอกจากนี้ผู้เขียนยังชี้ให้เห็นอีกว่า สันติวิธีคือ การเผชิญหน้ากับความขัดแย้ง มิใช่ การยอมสยบ แต่เป็นการเผชิญหน้าโดยการปฏิบัติการไร้ความรุนแรง ซึ่งมีหลายรูปแบบมาก ดังตัวอย่างในสถานการณ์ที่ผู้เขียนได้นำเสนอ จะทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติการไร้ความรุนแรงได้ดียิ่งขึ้น การขอขึ้นค่าแรงเป็นการขู่จูงด้วยวาจา แต่การหยุดงานจนกว่าจะได้รับการขึ้นค่าจ้างเป็นปฏิบัติการไร้ความรุนแรง การเดินประท้วงออกนอกห้องประชุมก็เป็นการปฏิบัติการไร้ความรุนแรง นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้นำเสนอแนวคิดของสันติวิธีไว้อย่างน่าสนใจว่า สันติวิธีไม่ได้เกิดขึ้นมาลอยๆ แต่เกิดจากแนวคิดต่างๆ มาประกอบกัน ได้แก่ 1) ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของชีวิตและสังคม เราไม่อาจปฏิเสธความขัดแย้งได้ ต้องยอมรับว่ามันมีอยู่จริง และหาทางแก้ไขให้มันถูกต้องและทำอย่างไรความรุนแรง 2) ในความขัดแย้งไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายถูกหรือผิดโดยสมบูรณ์ ความขัดแย้งมักเกิดขึ้นจากรามองความจริงคนละด้าน แนวคิดนี้จะนำไปสู่การเปิดเวทีหรือเปิดโอกาสให้ทั้งคู่ได้แสดงข้อเท็จจริงออกมา ซึ่งเป็นปัจจัยที่สนับสนุนการแก้ไขความขัดแย้งโดยสันติวิธี คือ เราจะไม่ตัดสินก่อนว่าใครผิดใครถูก ซึ่งจะส่งผลให้สัจจะปรากฏต่อทุกฝ่ายที่มีส่วนร่วมในความขัดแย้ง 3) ความขัดแย้งนั้นจะสงบได้ก็ต่อเมื่อทุกฝ่ายร่วมกันแก้ไขมิใช่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายเดียว 4) ทุกคนมีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน ต่างมีจิตใจที่ติงาม แม้ผู้ที่ได้เชื่อว่าอำมหิตโหดเหี้ยมในส่วนลึกก็ยังมีความโน้มเอียงต่อความรัก 5) ศัตรูของมนุษย์ที่ต้องกำจัดมิใช่บุคคลแต่เป็นความเลวร้ายภายใน ซึ่งเป็นความคิดที่คับแคบ ความไม่ใฝ่อำนาจและความโลภ ซึ่งแสดงออกมาภายนอกหรือเกิดจากแบบแผนของความสัมพันธ์ในสังคม 6) วิธีการต้องสอดคล้องเป้าหมาย ถ้าหากเราต้องการสังคมสันติก็ต้องใช้วิธีการที่สันติ 7) อำนาจมิได้เกิดจากอาวุธ หากขึ้นอยู่กับ

กับการบอกรับยินยอมและเชื่อฟังของผู้อื่น การใช้อาวุธบีบบังคับไม่ได้ทำให้ผู้ใช้อำนาจที่แท้จริงและยั่งยืน วันหนึ่งก็ต้องพังลงมา และผู้เขียนยังได้ตอกย้ำอีกว่าแนวคิดที่ได้กล่าวมาในข้างต้นนี้เป็นที่มาที่ก่อให้เกิดการกบฏ การไร้ความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย เช่น การหยุดงาน การฉ้อโกง การปิดร้าน การเดินขบวน การใช้กิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ การเจรจา การเปิดเวที เป็นต้น

บทที่ 3 พลวัตของสันติวิธี ในบทนี้ผู้เขียนพยายามชี้ให้ผู้อ่านได้เห็นถึงพลังของสันติวิธีว่า มีอยู่ 2 ประเภท คือ ประเภทที่ 1 พลังทางการเมืองที่มีใช้เกิดจากอาวุธ จะเป็นอำนาจที่ยั่งยืน คือ ความคิดพื้นฐานของผู้ที่ใช้สันติวิธีด้วยเจตจำนงอย่างแน่วแน่ มิใช่เพราะจำยอม บุคคลจำนวนมากใช้อาวุธข่มเหงหรือข่มขู่ผู้อื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ สุดท้ายจะพังทลายลง วิธีการแบบนี้เป็นอำนาจที่ไม่ยั่งยืน อำนาจเกิดขึ้นได้เพราะความสมัครใจของอีกฝ่ายหนึ่งที่จะยอมทำตามหรือเชื่อฟัง สันติวิธีมีพลังตรงที่สามารถลดทอนอำนาจของบุคคลหนึ่งได้โดยที่ไม่ต้องใช้อาวุธ แต่ทำโดยการเพิกถอนการยินยอมเชื่อฟังหรือปฏิเสธที่จะให้ความร่วมมือแก่ผู้มีอำนาจ หากการเพิกถอนเป็นไปอย่างกว้างขวางผู้มีอำนาจจะถูกลดทอนอำนาจลงเป็นอย่างมาก สิ่งเหล่านี้เป็นวิธีการที่ให้พลังทางการเมืองแก่ผู้ที่เคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองเป็นอย่างมาก พลังทางการเมืองของสันติวิธีเป็นพลังที่เกิดจากการแสดงออกทางกิริยาภายนอกอย่างสันติ ไม่มีการใช้ความรุนแรงหรือการกระทำที่มุ่งร้าย และถ้าหากผู้มีอำนาจใช้วิธีการรุนแรงด้วยอาวุธตอบโต้ผู้ใช้สันติวิธีจะส่งผลให้ความชอบธรรมของบุคคลนั้นลดลงอย่างมากเขาจะอยู่ในภาวะเสียเปรียบในทันที แต่มีหลายกรณีที่เกิดขึ้นบนโลกของเรา ดังเช่น กองกำลังติดอาวุธที่มาปราบปรามนั้นมีสามารถลงมือทำร้ายประชาชนที่ใช้วิธีสันติวิธีในการต่อสู้ได้ ดังตัวอย่าง พลทหารในกองทัพที่ยกพลมาปราบประชาชนที่ใช้สันติวิธี กรณีต่อต้านพระเจ้าซาร์แห่งรัสเซีย (2548) การคัดค้านรับทหารในเบอร์ลิน (2463) กรณีของประธานาธิบดีมาร์คอสฟิลิปปินส์ (2529) ขบวนการโซลิดาริตีของโปแลนด์ ฯลฯ (หน้า 87-89)

พลังอำนาจของสันติวิธีอีกประเภทหนึ่งที่ถูกเขียนได้นำเสนอไว้อย่าง น่าสนใจ คือ พลังทางใจ เป็นพลังที่มีความปรารถนาดีไม่มุ่งร้าย มีผลต่อจิตใจ ของบุคคลอื่นๆ ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความสัมพันธ์ในสังคม โดยมีแนวคิดที่สำคัญ คือ เพื่อนมนุษย์ร่วมโลกมีทั้งทุกข์และสุข มีรอยยิ้ม และน้ำตาเหมือนเรา สันติวิธีในแง่นี้ไม่ได้มีความหมายในทางลบ คือ การไม่ใช้ ความรุนแรง โดยมีนัยยะทางลบ คือ การตั้งมั่นในความรักและความปรารถนาดี พร้อมที่จะเปิดใจรับฟังเขา และกล้าพอที่จะยอมทนทุกข์ทรมานเพื่อสัจจะ ของตนเอง พลังทางใจนี้ถึงที่สุดแล้วย่อมสามารถทำลายอคติหรือภาพลักษณ์ ที่เลวร้ายของคู่กรณีที่มีต่อผู้ใช้สันติวิธีลง ได้และยังทำให้เกิดความรู้สึกที่เป็นมิตร เข้ามาแทนที่ความขัดแย้งได้อีกด้วย กรณีตัวอย่าง ได้แก่ การต่อสู้ที่วิคม ประเทศอินเดีย ซึ่งคลอใจให้พราหมณ์ผู้ถือศรัทธาให้จันทาลเดินผ่านโบสถ์ ของตนหลังจากต้องเผ่งนานถึง 16 เดือน (2527) ผู้เขียนพยายามชี้ให้เห็น ถึง ความแตกต่างระหว่างพลังทางการเมืองและพลังทางใจ คือ พลังทางการเมือง เกิดจากการเพิกถอนการยินยอมเชื่อฟังหรือปฏิเสธที่จะให้ความร่วมมือ และเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางอำนาจ ส่วนพลังทางใจเกิดจากความรัก ความปรารถนาดีและ ให้อภัย และเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางสังคมได้

ผู้เขียนได้ชี้ให้ผู้อ่านเห็นว่าพลังสันติวิธีที่เกิดขึ้นนั้นจะมากหรือน้อย อย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขภายนอก ได้แก่ ระดับความขัดแย้งใน ผลประโยชน์ ความเห็นอกเห็นใจและสนับสนุนของฝ่ายที่สาม ความเชื่อและ แบบแผนการปฏิบัติที่มีต่อคู่ขัดแย้ง สถานะทางสังคมของผู้ขัดแย้ง ความสามารถ ของคู่กรณีที่จะใช้ความรุนแรง ส่วนเงื่อนไขภายใน ได้แก่ ระเบียบวินัยและ การอุทิศตนเอง ความชัดเจนของจุดหมายที่จะไปถึง การเตรียมการ ข้อเรียกร้อง เป็นสิ่งที่ชอบธรรม มีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสันติวิธี (หน้า 104-107) ผู้สันติวิธีนั้นจะมีกระบวนการอย่างหนึ่งที่เรียกว่า ยิวิตสูทางการเมือง ซึ่ง หมายถึง การทำให้อำนาจของคู่กรณีที่มีงำร้ายผู้ใช้สันติวิธี ให้อ่อนกลับไป เป็นภัยแก่ตนเอง ซึ่งจะทำให้คู่ต่อสู้พ่ายแพ้ โดยอาศัยกำลังของคู่ต่อสู้ที่จะ ย้อนกลับไปทำลายตนเอง (หน้า 101 – 103) นอกจากนี้ผู้เขียนได้ยกตัวอย่าง

เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพลังทางสันติวิธีที่ทั่วโลกต่างยอมรับได้อย่าง น่าสนใจ ดังเช่น การสังหารผู้ที่ประท้วงซึ่งมีเพียงก้อนหินเป็นอาวุธใน แอฟริกาใต้ การใช้กำลังปราบปรามชาวพุทธที่คัดค้านรัฐบาลในกรุงเว้ การสังหารโหดในกรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก รัฐเซีย ขบวนการเคลื่อนไหว ของคนผิวดำ มาร์ติน ลูเทอร์คิง ฯลฯ (หน้า 100-102)

บทที่ 4 **ปฏิบัติการไร้ความรุนแรง**: ประสบการณ์และวิธีการ ผู้เขียนนำเสนอ ประเด็นการต่อสู้เรียกร้องที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบันที่นัก ปฏิบัติการไร้ความรุนแรงเข้าร่วมต่อสู้เรียกร้อง สามารถจัดเป็นหมวดหมู่ ได้ 3 ประเภท ได้แก่ 1) การคัดค้านความไม่เป็นธรรม ในแง่เศรษฐกิจ ที่ไม่เป็นธรรม ได้แก่ การต่อสู้ของกรรมกรเหมืองแร่และครอบครัวโนโบลีเวีย เพื่อให้มีการจ้างงานใหม่ (2520) การคัดค้านการขับไล่ที่ของชาวนาบราซิล (2524) เป็นต้น ในทางสังคม ได้แก่ การคัดค้านการเหยียดสีผิว การแบ่งชั้นวรรณะ เช่น กรณีขบวนการคนผิวดำโดยการนำของมาร์ติน ลูเทอร์คิง (2498 – 2511) การคัดค้านการจับกุมชาวยิวในเยอรมนี (2486) เป็นต้น ในทางการเมือง ได้แก่ การต่อสู้เพื่ออิสรภาพทางการเมืองและการคัดค้านการจำกัดสิทธิ เสรีภาพ เช่น การหยุดงานของนักโทษในรัฐเซีย (2447) เป็นต้น 2) การต่อต้าน ระบบเผด็จการและรัฐบาลที่ไม่ชอบ เป็นปัญหาที่กระทบกระเทือนในวงกว้าง จึงมีคนเข้าร่วมอย่างกว้างขวาง กรณีตัวอย่าง ได้แก่ การต่อสู้เพื่อให้ได้มา เพื่อให้ได้มาซึ่งรัฐบาลที่เป็นประชาธิปไตยในรัฐเซีย (2448) การคัดค้าน ระบบการปกครองแบบฟาสซิสต์ในออร์เวย์ (2486) กรณี 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้น 3) การต่อต้านการรุกรานจากต่างชาติ ประเด็นการต่อสู้ที่มีลักษณะ เป็นชาติ ผู้คนที่เข้าร่วมปฏิบัติการจึงมีความหลากหลายทุกชนชั้น กรณี ตัวอย่าง ได้แก่ การนำของคานธีและการต่อต้านครองเยอรมันยุโรปฝรั่งเศส และเบลเยียม (2466) การต่อต้านการยึดครองเชโกสโลวะเกียโดยรัฐเซีย (2511) การต่อต้านสงครามเวียดนามในสหรัฐ และขบวนการต่อต้านอาวุธ นิวเคลียร์ในยุโรป(2524) เป็นต้น

นอกจากนี้ผู้เขียนได้พยายามชี้ให้เห็นถึง วิธีปฏิบัติการไร้ความรุนแรงไว้

อย่างน่าสนใจ ได้แก่ 1) การประท้วงโดยไร้ความรุนแรงและการโน้มน้าว เป็นการกระทำเพื่อแสดงออกซึ่งการคัดค้านหรือการสนับสนุนบางสิ่งบางอย่าง อาจมุ่งหมายให้กระทบคู่กรณีเป็นหลัก เป็นการแสดงออกด้วยการกระทำ เช่น ให้เขารู้ถึงปฏิภิกิริยาที่ประชาชนไม่เห็นด้วยกับการกระทำของเขาหรือโน้มน้าวให้เขาเปลี่ยนแปลงแก้ไข ซึ่งมีวิธีการต่างๆ มากมาย เช่น การประกาศอย่างเป็นทางการ การกดดันต่อปัจเจกบุคคล ปฏิบัติการเชิงสัญลักษณ์ เป็นต้น 2) การไม่ให้ความร่วมมือ เป็นการปฏิเสธที่จะให้ความร่วมมือที่เคยให้แก่คู่กรณีซึ่งอาจเป็นบุคคล สถาบันหรือระบอบการปกครอง อาจเป็นการปฏิเสธอย่างสิ้นเชิงหรือลดลงในบางระดับ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ การไม่ให้ความร่วมมือทางสังคม การไม่ให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการไม่ให้ความร่วมมือทางการเมือง เช่น การคว่ำบาตรผู้บริโภค การคว่ำบาตรของคณงานและผู้ผลิต การคว่ำบาตรองค์กรที่รัฐสนับสนุน เป็นต้น 3) การแทรกแซงโดยไร้ความรุนแรง วิธีการนี้คือ การเข้าแทรกแซงในสถานการณ์ที่เป็นประเด็นปัญหาหรือที่กำลังมีความขัดแย้ง เป็นการเข้าไปเผชิญหน้ากับคู่ขัดแย้งอย่างเปิดเผย วิธีนี้เสี่ยงที่จะถูกตอบโต้อย่างรุนแรงแต่ได้ผลรวดเร็วและกระทบต่อความรู้สึกของผู้คนได้ง่ายกว่า ได้แก่ การแทรกแซงทางการเมือง การแทรกแซงโดยกายภาพ การแทรกแซงทางสังคม เช่น การนั่งหรือประท้วงในที่หวงห้าม การเอาตัวกีดขวางบุคคลหรือสิ่งของมิให้กระทำสิ่งมิชอบ การนัดหยุดงานโดยไม่ออกจากโรงงาน เป็นต้น

บทที่ 5 การเตรียมและทักษะ ผู้เขียนนำเสนอแนวคิดและวิธีการที่จะเตรียมการเพื่อที่จะช่วยให้การปฏิบัติการไร้ความรุนแรงมีโอกาสบรรลุเป้าหมายได้มากขึ้น การเตรียมมีอยู่ 2 ส่วนด้วยกัน คือ 1) การเตรียมด้านปฏิบัติการ เป็นส่วนที่เน้นบทบาทด้านนอก ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อคู่กรณีและประชาชนทั่วไป ได้แก่ การวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดเป้าหมาย การวางแผน รวมถึงการกำหนดแนวทาง ยุทธวิธี การจัดองค์กร การหาแนวร่วมและผู้สนับสนุน การประชาสัมพันธ์ สิ่งที่สำคัญของการเตรียมด้านปฏิบัติการคือ ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและแม่นยำ ซึ่งจะช่วยให้การวิเคราะห์สอดคล้อง

กับสภาพความเป็นจริงมากขึ้นและทำให้การชี้แจงแสดงปัญหานั้นมีน้ำหนักสามารถโน้มน้าวให้ผู้คนร่วมสนับสนุนในการแก้ไขปัญหา 2) การตระเตรียมด้านบุคลากร เป็นการฝึกฝนนักปฏิบัติการไร้ความรุนแรง เพื่อให้มีความพร้อมในการเผชิญปัญหาและตั้งรับการตอบโต้ได้แก่ การตระเตรียมทางกายภาพ เป็นการตระเตรียมทางด้านร่างกาย ได้แก่ การชกมวย การพุดในที่ชุมชน การฝึกฝนร่างกายให้แข็งแรง การฝึกฝนวินัย เป็นต้น การตระเตรียมจิตใจ ได้แก่ การฝึกจิตใจให้เป็นผู้ที่เคารพในชีวิต รู้จักเมตตาและให้อภัย มีใจเปิดกว้างรับฟังผู้อื่น เป็นต้น การตระเตรียมทางความคิด คือมีความเข้าใจและแจ่มชัดในจุดหมายหลักการและขั้นตอนปฏิบัติการต่างๆ ส่วนทักษะที่จำเป็นต้องฝึกให้เข้าใจและมีความชำนาญ ซึ่งเป็นพื้นฐานของนักปฏิบัติการไร้ความรุนแรงมักใช้อยู่เสมอ ได้แก่ การเจรจา การรณรงค์เผยแพร่ การชกมวย และการรักษาความสงบ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้นำเสนอไว้อย่างน่าสนใจเกี่ยวกับข้อพึงปฏิบัติที่จำเป็นในการดำเนินการปฏิบัติไร้ความรุนแรงหรือสันติวิธี สำหรับผู้ชกมวย ข้อพึงปฏิบัติเพื่อรักษาความสงบ ข้อพึงปฏิบัติในการพุดบนเวที และแนวทางการฝึกฝนเพื่อการชกมวยอย่างสันติ เป็นต้น (หน้า 171-180) และที่สำคัญผู้เขียนได้ยกตัวอย่างการปฏิบัติการไร้ความรุนแรงในอดีตที่เกิดขึ้นบนโลกของเราไว้อย่างน่าสนใจด้วยข้อความที่เข้าใจง่ายและเนื้อหาที่กระชับรัดกุมเหมาะแก่การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางหรือพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับสันติวิธีเป็นอย่างยิ่ง เช่น ใน ลีออนกรีน: นักรบแห่งการเหยียดผิว มาร์กาเรต มอแกน: อดอาหารเพื่อพิทักษ์ทุ่งหญ้า วิคมชาวฉันทาลขอใช้ถนนร่วมกับพราหมณ์ เป็นต้น (หน้า 183-204) และผู้เขียนได้สอดแทรกเทคนิคเพื่อใช้ในการฝึกฝนปฏิบัติการไร้ความรุนแรง ทั้งการสวมบทบาทและเกมยุทธศาสตร์ให้ผู้อ่านสามารถนำไปฝึกปฏิบัติได้อย่างน่าสนใจ (หน้า 207-215)

กล่าวโดยสรุป หนังสือ **สร้างสันติด้วยมือเรา** นำเสนอเนื้อหาที่หลากหลายด้วยภาษาและถ้อยคำที่เข้าใจง่ายรวมถึงได้สอดแทรกภาพและข้อความที่มีความเกี่ยวข้องกับสันติวิธีและการต่อต้านความรุนแรงได้เป็นอย่างดีและ

น่าสนใจเป็นอย่างมาก หนังสือเล่มนี้จะช่วยให้ผู้อ่านได้เข้าใจและเพิ่มพูนองค์ความรู้เกี่ยวกับสันติวิธีและวิธีปฏิบัติในการใช้สันติวิธีเพื่อขจัดความขัดแย้ง โดยหนังสือเล่มนี้เหมาะกับผู้ที่สนใจแนวคิดและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับสันติวิธี รวมถึงนักศึกษาที่เรียนด้านสังคมศาสตร์และสาขาอื่นๆ รวมไปถึงนักวิชาการที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับสันติวิธีและวิธีปฏิบัติในการใช้สันติวิธีเพื่อขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคม

